

V časih te kakšna stvar prevzame, ne da bi te resnično navdušila. Recimo decembrski kinotečni spored. Ali pa Marguerite Duras. Ste že slišali zanjo?

Po obisku sodeč nas je v Ljubljani in okolici približno štirideset, od tega jih dve tretjini niti slučajno ne želi več slišati zanjo, vsaj za njene filme ne. Dve tretjini ljudi je dobesedno zbežalo s projekcije prvega filma **India Song** (1974) — z menoj vred! — in dve tretjini se jih ni več vrnilo. Jaz sem se, ave Marija, kajti gospa me je navdušila, ne toliko s filmi, kolikor predvsem z eksplicitno, do skrajnosti ortodoksno razgradnjo literarnega v filmu. Gospa je tudi pisateljica in še marsikaj drugega, njeni fimi pa so videti vse prej kot umetnost.

Je bila uvrstitev 120-minutnega filma **India Song** na začetek retrospektive slaba marketinška poteza Kinoteke? Četudi so bili na voljo še trije filmi, 85-minutni **Agatha ali brezmejna branja** (*Agatha ou les lectures illimitées*, 1981), 43-minutni **Atlantski človek** (*L'homme atlantique*, 1981) in **Tako dolga odsotnost** (*Une aussi longue absence*, 1961), za katerega je gospa napisala le scenarij in je potemtakem najbolj sprejemljiv, bi tega ne mogel trditi — saj pri Durasovi krajša minutaža pač ne pomeni ugodja in lahkotnosti. Kvečjemu obratno! Bi raje gledali dveurno statiko (**India Song**) ali tričetrturno fresko v najbolj minimalistični avantgardni maniri, kjer vizualni zapis zapolnjuje le 20 % dolžine traku, preostanek pa obvladuje popolna črna, spremljana z off glasom (**Agatha**)?

Kaj je za nekatere tako neznosnega pri filmu **India Song**? Še natančneje, česa sam nisem mogel prebaviti? Minutaže? Malenkost, gledali smo že daljše filme. Gospa je avtorica, ki gre v literarnosti do skrajnih ekstremov in to me je najbolj navduševalo pri **Agathi** in **Atlantskem človeku**. Ne pozna srednje poti. Prenesti literarni tekst na platno pri Marguerite Duras ne pomeni vizualizirati besedo, temveč ubesediti vizualno, v kinu imamo še vedno občutek, da samo poslušamo naracijo, pa če so na

MARGUERITE DURAS: POJEM LITERARNEGA

platnu podobe ali črna. Film ji je izgovor za novo dimenzijo literarnega. Označimo gospo kar kot multimedialno umetnico in zgrozim se ob misli, kaj bi počela v dobi računalniške tehnologije in videa.

Če je film statičen, še ne pomeni, da je »literaren«, pri Durasovi pa me, kot že nekajkrat rečeno, navdušuje predvsem skrajna literarnost, ki filma niti slučajno ne pusti blizu. **India Song** je ostal nekeje na sredi med filmskim in lit-

eramim jezikom. Drugače rečeno: ni dovolj radikalen, je klasičen primer vizualizacije (literarnega) besedila — torej le eden izmed 1000 ali več filmov, ki gonijo isti meh. Bolj ali manj uspešno. Eno od razočaranj je pomenil tudi prehod

od negibnega k gibljivemu, da, k gibljivim slikam, ki jim danes baje rečemo film. Marguerite Duras je demonstrirala proces oživitve oseb, od tihožitij, preko »oživljanja«, okornega, mehanskega, robotskega gibanja protagonistov, vse do raz-

cveta, ko slednji celo zaplešejo. Do filma torej. Proces poteka od statičnih razglednic, diasov (prvih 20 minut), ko kadri trajajo po pet in več minut in gledamo npr. le sončni zahod, preko prvih znakov življenja, ko se v večminutnem, popolnoma statičnem kadru pojavijo prvi znaki gibanja, življenja (dim iz kadila, ob nepremičnih zombijih), da bi na koncu celo zaplesali. Od tod do večnosti, do filma torej. Marguerite Duras in film pa, po vsem videnem, ne gresta skupaj. Kronologija filmov, prikazanih v Kinoteki, se je izkazala kot ustrezna, saj smo bili deležni vse manj filmskega in vse več literarnega. Film **Agatha in brezmejna branja** je popravil vtis neudobne gibljivosti filma **India Song**. Edine znake premikanja so napovedovale besede zaljubljenec, ki se nameravata po dolgih letih (še vedno zaljubljena) raziti. Pot, gibanje torej. Vse ostalo pa deluje kot črka v romanu — negibno. Spet so tu razglednice, pejsaži, kjer se nič ne premika, ampak tokrat resnično nič. O.K., morski valovi, ki se penijo ob obali, toda to so že fizični zakoni, ki jim niso bili kos niti največji, niti Josef von Sternberg. Vedno se bom spomnil njegovega otožnega obraza, ko je ob filmu **Anatahan** (1953) tarnal, kako ni mogel »naslikati« valov. Valovi so bili v njegovem zadnjem filmu edino realistično ozadje, vsa ostala scenografija je bila naslikana, vsa narava, drevesa, nebo, vse. Le valov ni mogel »naslikati«. Podobno je v **Agathi** Marguerite Duras, kjer se niti igralca ne moreta premikati, ker ju preprosto ni, razen v štirih ali petih kadrih, kjer pa sta še bolj negibna kot tihožitja. Verjetno ni potrebno posebej poudarjati, da igralci v njenih filmih, kadar »govorijo«, nikoli ne odpirajo ust, govorno poslanstvo opravlja notranji, off-glas, ki ga v **Agathi** avtorica celo »dublira« tako, da vsake toliko s kamero preleti natipkani tekst, ki sta ga junaka ravnokar izgovorila. Da, v njenih filmih je vse negibno, kot črka v romanu.

Pred časom sem gledal film **In the Soup** (Alexandre Rockwell, 1992), kjer je Steve Buscemi propadli, nikoli objavljeni pisec, ki bi rad prodal svoj 500-stranski scenarij. Nekje sredi filma gangsterju, Sey-

mourju Casselu, ki naj bi projekt financiral, razlaga svojo vizijo filma. V času nekajdnevne oslepitve glavnega junaka bi moralo biti po njegovem tudi platno črno. *Približno 20 minut filma*, razlaga Buscemi, *le tako bi dosegel realističen vtis*. Gangster se seveda zgrozi in mi z njim, toda na tej strani luže živi dekile po imenu Marguerite Duras, ki se ne pusti amerikanizaciji vsega, kar leze in gre. **Atlantski človek** traja 43 minut, gledalcu pa gospa nameni približno 20% vizualnih podob, preostanek lahko premižite, če ne berete podnapisov. Baje je za vse kriv film, pravi Marguerite Duras (sama nastopa kot narator), zadnjih 15 minut pa sploh ni več podob, »ker jih je zmanjkalo, ker ni več ničesar, kar bi bilo vredno posneti«. Toda gospa ima smisel za humor, prvič v treh filmih, saj gledalca poziva, naj stopi pred kamero, da ga bomo vsi videli. Toda kaj, če kamere ni, če potem v kinu gledamo le črmino? Potem je treba morda nekaj povedati. Morda pa neslednjič niti mikrofona več ne bo, kar pomeni, da hoče gospa postati ultimativna filmarka, vsakič, ko bomo zaprli oči in zatisnili ušesa, se nam bo odvrtel njen film. 15 sekund, minuta ali pa kar cela noč...

Zadnje poglavje so odjavne špice. Ste mislili, da so domiselni npr. Spike Lee, trio Zucker-Abrahms-Zucker ali Sacha Guitry? Obdržite drobšč in zdržite do konca filma Marguerite Duras, če si upate. Npr. do konca filma **Atlantski človek**, kjer so med krediti tudi postavke, kot »kamera«, »režija« in celo »montaža«. Nominacije za Cezarje so verjetno padale.

Kdo se bo torej uprl Marguerite Duras, kdo bo presekel njen minimalistični kredo? Morda Derek Jarman? Ste že slišali? V svojem testamentu **Blue** sploh ni uporabil kamere. 75 minut brez ene same podobe, toda njegovo platno je vendarle modro, kar deluje veliko bolj hollywoodsko, kot črna Marguerite Duras.

SIMON POPEK